

Warszawa, 3 października 2014 r.

KMP.570.40.2014.DK

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji
w Izbie Zatrzymań Wydziału Żandarmerii
Wojskowej w Poznaniu
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. 2007 r. Nr 30, poz. 192) zwanego dalej OPCAT oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 22 lipca 2014 r., do Izby Zatrzymań Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Poznaniu, przy ul. Smolnej 21 (zwanej dalej Izbą lub placówką) udali się pracownicy Zespołu *Krajowy Mechanizm Prewencji*: Dorota Krzysztoń (kryminolog), Justyna Jóźwiak (politolog w zakresie resocjalizacji) i Przemysław Kazimirski (prawnik).

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP lub Mechanizm), jego przedstawiciele sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób osadzonych w Izbie, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- dokonano oglądu Izby, w tym: pomieszczeń dla osadzonych żołnierzy, pomieszczenia gospodarczego do przechowywania środków higienicznych, pomieszczenia sanitarnego dla zatrzymanych, pomieszczenia do podgrzewania posiłków i zmywania

naczyń, pomieszczenia przyjęć osadzonych, pomieszczenia do przechowywania przedmiotów oddanych do depozytu, pomieszczenia „profosa”, pokoju lekarskiego, magazynu ubrań roboczych i pościeli oraz pokoju odwiedzin;

- przeanalizowano książkę ewidencji i depozytu osadzonych, książkę meldunków obsługi Izby, książkę skarg i wniosków, wybraną losowo dokumentację zatrzymanych oraz porządek dnia.

W trakcie wizytacji wykorzystano następujące urządzenia pomiarowo-rejestrujące: dalmierz laserowy oraz aparat fotograficzny.

Dokonane w ten sposób ustalenia pracownicy Mechanizmu przekazali kpt. Wojciechowi Kozłowskiemu – komendantowi Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Poznaniu (zwanym dalej komendantem Wydziału).

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano dane dotyczące placówki m.in. informację o zatrudnieniu w obsłudze Izby i przebytych przez kadrę szkoleniach oraz przeprowadzono rozmowę z chor. Krzysztofem Szymczakiem – komendantem Izby.

2. Legalność pobytu

Izba przeznaczona jest dla 9 osób, osadzonych w przypadkach określonych w art. 38 ust. 1 oraz art. 88 ust. 1-3 ustawy z dnia 9 października 2009 r. *o dyscyplinie wojskowej* (Dz. U. z 2009 r. Nr 190, poz. 1474, z późn. zm.) oraz w art. 26a ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. *o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych* (Dz. U. z 2013, poz. 568, z późn. zm.) - zwanej dalej ustawą.

W okresie od stycznia 2013 r. do dnia wizytacji w placówce zostało umieszczonych łącznie 24 żołnierzy (mężczyzn). Analiza dokumentacji dotyczącej tych osób nie ujawniła nieprawidłowości w zakresie legalności osadzeń oraz czasu pobytu w Izbie.

3. Personel

W placówce zatrudniony jest na pełnym etacie jedynie komendant Izby. Resztę obsługi stanowi 14 funkcjonariuszy Żandarmerii Wojskowej, którzy nie są zatrudnieni w placówce i pełnią w niej służbę, w systemie dyżurowym (profos i pomocnik profosa) w przypadku jej doraźnego uruchomienia. W tym przypadku, w placówce podejmuje również dyżur pracownik ochrony, który nie ma jednak żadnego kontaktu z osadzonymi, a jego podstawowym zadaniem jest wezwanie grupy interwencyjnej w razie potrzeby. Ponieważ z informacji komendanta

Izby wynika, że dostępne są dwie grupy interwencyjne: grupa złożona z żołnierzy Żandarmerii Wojskowej oraz grupa, w skład której wchodzi pracownicy ochrony firmy Hunters, wyjaśnienia wymaga, jaki zakres działania ma grupa cywilna. Pracowników Mechanizmu interesuje szczególnie, czy zakres ten obejmuje możliwość użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej wobec osób przebywających w Izbie i czy dotyczy on wyłącznie osób uprawnionych i jest zgodny z treścią przepisów ustawy z dnia 22 sierpnia 1997 r. *o ochronie osób i mienia* (Dz. U. z 2005 r. Nr 145, poz. 1221, z późn. zm.).

Uwagę wizytujących zwrócił fakt, że wszyscy żołnierze mogący pracować w Izbie są mężczyznami. Zgodnie z wyjaśnieniem komendanta Izby w przypadku osadzenia kobiety, czynności z jej udziałem wykonuje któraś z zatrudnionych w Wydziale funkcjonariuszek Żandarmerii Wojskowej.

W celu przygotowania do pełnienia służby, funkcjonariusze przeszli kurs w zakresie obsługi izby zatrzymań, zorganizowany przez Żandarmerię Wojskową. Co roku prowadzone jest też szkolenie z pierwszej pomocy przedmedycznej.

Zgodnie z informacją pisemną uzyskaną z Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Poznaniu, w zależności od potrzeb, istnieje możliwość doraźnych konsultacji z psychologiem OŻW w Bydgoszczy. Niemniej jednak, na zasadzie prewencji, przydatne byłoby przeprowadzenie dla żołnierzy pracujących w placówce tzw. miękkich szkoleń (m.in. z komunikacji, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów itd.), które podnoszą poziom umiejętności interpersonalnych i mogą pomóc w wykonywaniu zadań wymagających kontaktu z trudnymi osobami, bez agresji. Przydatne byłyby też szkolenia na temat praw człowieka. Pozwoli to na uznanie, że funkcjonariusze Żandarmerii Wojskowej zostali przygotowani do pracy w Izbie, zgodnie ze standardami Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego).

4. Warunki bytowe

Izba zlokalizowana jest w parterowym budynku. Stan wszystkich pomieszczeń placówki w dniu wizytacji był bardzo dobry, było w niej czysto. Monitoringiem wizyjnym z podglądem w dyżurce „profosa” objęte jest jedynie wejście do budynku i korytarz między pokojami w placówce.

W Izbie znajduje się 6 pomieszczeń dla zatrzymanych: 3 – jednoosobowe i 3 – dwuosobowe. Wszystkie wyposażone były w podesty do spania z zagłówkami, stoły, taborety i szafki na rzeczy osobiste zatrzymanych.

W pokojach zamontowano uchylne okna, zabezpieczone od wewnątrz siatką stalową. Kaloryfery w salach również zabezpieczone są siatką. Temperatura panująca w pokojach dla zatrzymanych oraz ich oświetlenie (z oświetleniem nocnym włącznie), nie budziły zastrzeżeń przedstawicieli KMP.

Każde z pomieszczeń wyposażone było w przycisk instalacji przyzywowej, umożliwiający w razie potrzeby wezwanie żołnierza pełniącego służbę w Izbie.

Na terenie Izby wyodrębniono pomieszczenie sanitarne do utrzymywania higieny osobistej z WC dla zatrzymanych żołnierzy. Znajduje się w nim prysznic oraz wystarczająca liczba - biorąc pod uwagę możliwość pełnego obłożenia Izby - kabin WC, pisuarów i umywalek. Uwagę wizytujących zwrócił fakt, że prysznic nie był wyposażony w drzwi lub zasłonę. W celu zapewnienia intymności kąpiących się zalecane jest zamontowanie np. zasłony prysznicowej.

W pokoju przyjęć (zwanego również poczekalnią) przeprowadza się badanie na zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu (służy do tego przenośny alkomat), kontrolę osobistą osób umieszczanych w Izbie oraz odbiera się od nich przedmioty przyjmowane do depozytu i zamykane w stalowej szafie znajdującej się w tym samym pomieszczeniu. Pokój ten wyposażony jest w ławę dla osadzonych, a ściany w jej pobliżu wyłożone są miękkim tworzywem. Krajowy Mechanizm Prewencji prosi o przekazanie informacji jak przebiega, w jaki sposób jest prowadzona i w oparciu o jakie przepisy kontrola osobista.

Ubrania wierzchnie osadzonego umieszcza się w metalowych szafach (odrębnych dla każdej osoby) w magazynie rzeczy osobistych osadzonych, usytuowanym *vis a vis* pokoju przyjęć.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że analiza kwitów depozytowych wykonana przez pracowników Mechanizmu pozwala na zwrócenie uwagi, że nie wszystkie odbierane od zatrzymanych przedmioty są dokładnie opisywane, z określeniem ich cech charakterystycznych. Przykładowo nie wszystkie telefony oddane do depozytu posiadały numery IMEI.

Dwa pomieszczenia Izby spełniają rolę magazynów podręcznych, w których w dniu wizytacji znajdowały się koce, materace, bielizna pościelowa, ubrania robocze oraz środki

czystości i przedmioty niezbędne do utrzymania higieny osobistej. W osobnych pojemnikach w jednym z magazynów składowana jest pościel i odzież brudna oraz rzeczy osób podejrzanych o nosicielstwo chorób zakaźnych.

W Izbie wyodrębniono również pomieszczenie do podgrzewania posiłków i zmywania naczyń. Przebywający w Izbie zatrzymani żołnierze otrzymują posiłki (śniadanie, obiad i kolację) przygotowywane z gotowych dań zakupywanych w puszkach za pośrednictwem Wydziału. Osoby osadzone poza godzinami posiłków np. w nocy mogą otrzymać tzw. suchy prowiant. Na życzenie wydawana jest też herbata i soki.

Do pozostałych użytkowanych przez osoby zatrzymane pomieszczeń należy pokój lekarski (wyposażony zgodnie z przeznaczeniem m.in. w leżankę, umywalkę i szafkę z lekami oraz pokój odwiedzin (w którym znajduje się stół oraz krzesła).

5. Traktowanie

W dniu wizytacji w Izbie nie przebywała żadna zatrzymana osoba.

Z informacji uzyskanych od komendanta Izby wynika, że ani w 2013 r., ani w roku bieżącym wobec żołnierzy umieszczonych w Izbie nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. Nie było też przypadków użycia broni. Analiza książki skarg i wniosków nie ujawniła żadnych skarg złożonych przez żołnierzy zatrzymanych w Izbie.

W analizowanym okresie, w placówce nie miało również miejsca żadne wydarzenie nadzwyczajne. Nie złożono także żadnego zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Ponadto, nie toczą się postępowania dyscyplinarne ani karne przeciwko żołnierzom przydzielonym do obsługi Izby, które związane byłyby z traktowaniem osadzonych.

6. Prawo do informacji

Analiza dokumentacji indywidualnej osób, które przebywały w Izbie w ostatnim czasie, pozwala na stwierdzenie, że każdy osadzony w chwili zatrzymania był powiadomiony o podstawie prawnej i przyczynie zatrzymania, o prawie do wniesienia zażalenia do Wojskowego Sądu Garnizonowego w Poznaniu, o możliwości żądania nawiązania w dostępnej formie kontaktu i bezpośredniej rozmowy z adwokatem, a także żądania zawiadomienia o zatrzymaniu osoby najbliższej lub innej osoby.

Zaznaczyć w tym miejscu należy, że w chwili zatrzymania każda osoba może zawiadomić osobiście swoich bliskich o fakcie zatrzymania. Może skorzystać w tym celu z własnego telefonu komórkowego lub z telefonu służbowego Żandarmerii Wojskowej. Osadzonych w Izbie można również odwiedzać za zgodą organu, w dyspozycji którego pozostają (np. prokuratury). Zatrzymani mają również możliwość kontaktu osobistego z adwokatami (w przypadku nieposiadania adwokata, na życzenie udostępnia się aktualną książkę telefoniczną, w której mogą znaleźć kontakt do tego typu osób).

W czasie wizytacji ustalono, iż podczas osadzania w Izbie każdy żołnierz ma możliwość zapoznania się ze swoimi prawami i obowiązkami. Niezbędne informacje na ten temat zostały wywieszane na ścianie w pokoju przyjęć w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi. Na drzwiach wewnętrznych każdego pokoju dla osadzonych jest też wywieszony porządek dnia.

Ze względu na fakt, że część przyjmowanych do placówki osób znajduje się w stanie nietrzeźwości, w celu zagwarantowania rzetelnego zapoznania się osób zatrzymanych z przysługującymi im prawami oraz ciążącymi na nich obowiązkami, warto, jak w przypadku tego typu placówek prowadzonych przez Policję, by informacje te były również wywieszane w pokojach dla osadzonych.

Ważne jest też, aby zatrzymani mieli dostęp do listy teleadresowej instytucji stojących na straży praw człowieka (m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich i Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka).

7. Prawo do opieki medycznej

Zgodnie z informacjami uzyskanymi w trakcie wizytacji, każdy osadzany jest przed przyjęciem do jednostki badany przez lekarza celem uzyskania stosownego zaświadczenia o braku przeciwwskazań do umieszczenia w placówce. Badania te wykonują lekarze Szpitala MSWiA im. prof. Ludwika Bierkowskiego w Poznaniu. W przypadku wystąpienia zagrożenia życia osadzonego, żołnierz z obsługi Izby udziela pierwszej pomocy, a następnie powiadamia pogotowie ratunkowe.

Pracownicy pogotowia korzystają w swojej pracy z gabinetu lekarskiego Izby. Żołnierze pełniący dyżur nie uczestniczą i nie są świadkami prowadzonych w nim czynności z wyjątkiem sytuacji, w których lekarz o to poprosi.

8. Prawa osób z niepełnosprawnością

Wizytujący stwierdzili podczas oglądu placówki, że nie jest ona dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową. Do wejścia głównego wiodą schody, których osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim nie jest w stanie samodzielnie pokonać, w pomieszczeniach, z których korzystają osadzeni nie ma żadnych udogodnień ułatwiających poruszanie się, a w sanitariacie brakuje urządzeń umożliwiających osobom poruszającym się przy pomocy wózków lub kul ortopedycznych skorzystanie z WC, prysznicza i umywalki.

Z wyjaśnień komendanta Izby wynika, że modernizacja placówki z uwzględnieniem wykonania podjazdu oraz stosownych udogodnień w pomieszczeniach użytkowanych przez zatrzymanych, przewidziana była już 2 lata temu. W związku z podjęciem decyzji o budowie nowej siedziby Wydziału i zaawansowaniem prac projektowych, które przewidują dostosowanie Izby do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, odstąpiono jednak – ze względów finansowych - od realizacji tych zamierzeń w budynku, który nie będzie po przeniesieniu Izby do nowego budynku służył jako miejsce pozbawienia wolności.

9. Zalecenia

Działając w oparciu o art. 19 OPCAT, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. zmianę sposobu udostępniania zainteresowanym informacji o prawach i obowiązkach, które przysługują im w Izbie, poprzez wywieszenie informacji o nich na drzwiach wewnętrznych pokoi dla zatrzymanych;
2. opracowanie i wywieszenie na drzwiach wewnętrznych pokoi dla zatrzymanych listy teled adresowej instytucji stojących na straży praw człowieka;
3. przeprowadzenie dla żołnierzy pracujących w placówce tzw. miękkich szkoleń (m.in. z komunikacji, radzenia sobie ze stresem, rozwiązywania konfliktów itd.) oraz szkoleń na temat praw człowieka;
4. zamontowanie zasłony w kabinie prysznicowej;
5. zawieranie w kwitach depozytowych oznaczenia cech indywidualnych przedmiotów oddanych do depozytu;
6. kontynuację działań zmierzających do przeniesienia siedziby Izby do nowych pomieszczeń, które dostosowane będą do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową.

Ponadto przedstawiciele Krajowego Mechanizm Prewencji zwracają się do komendanta Wydziału z prośbą o wyjaśnienie kwestii przedstawionej w pkt 3 i 4 niniejszego raportu.